

Heemkundige Kring Dr. Croquet - Walem

MAGAZINE 41 - zomer 2016
1976 overstrooming - de koning in Walem

Colofon

**Dit magazine is een uitgave van de vzw
Heemkundige Kring Dr. Croquet Walem**

**Maatschappelijke zetel:
vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet .
Kloosterstraat 76
B-2800 Walem**

**www.heemkundewalem.be
info@heemkundewalem.be**

**U kunt lid worden door overschrijving van
10 euro op rekening nr.: BE23 7512 0773 0691,
dan krijgt u de volgende nummers van ons
tijdschrift in uw bus.**

**Redactie en medewerkers van dit
nummer:**

**Loes Rom
Hugo Rom
Staf Daems
Kris Verreth
Magda Nuyts
Willy Hendrickx
Walter Marivoet
Chantal Marivoet
Sabine Van Malderen
Tom Van Buggenhout**

Onze ereleden

Balzarini Jan - Delwiche J.,
Bellon Bert - Loiselle Martine ,
Bergé Jan , Boterman M. - Bosschaerts S. ,
Caelen Karel , Carpentier Christiane,
Coeckelbergh Willy , Daems Hendrik,
De Belder Karel, De Greve Frans ,
De Groef Gerard , De Laet Pieter,
De Ridder H. (Rustoord Battenbroek) ,
De Vos Marie-José, De Waerherth Paula,
De Win - Van Reeth, Dox - Vercammen
Duquene Stefan - Van Buggenhout Catherine
Gilon Els (Haarstudio Ellix),
Goyvaerts E. , Groep Gilon BVBA
Honsia Clara,
Janssens Pieter, Laurens André
Dokter Liekens Jo,
Maes Bob - Van Buggenhout Agnes,
Mariën Maria , Marivoet Chantal,
Marivoet Walter - van Berckelaer Liz ,
Merckx Eddy - Thange Anabelle,
Michiels Frank, Hellemans - Moerenhout,
Morrens Paul, Nauwelaerts Eugene ,
Nuyts Dirk, Ooghe Bart - Poot An,
Op de Beeck Eddy,
Peeters Katrien (Apotheek - Walem),
Peeters - Van Laer (Schrijnwerkerij),
Peeters Henri, Poot Jaak - Janssens Lea,
Rahier Rombaut, Ressler Alex,
Ressler Willy, Rom Hugo,
Rijmenams Frans, Vaes Karel,
Van Buggenhout - Huysmans Flor,
Van Buggenhout Tom - Veys Ann,
Van Damme Gerard - Loiselle Monique,
Van de brul Dirk (Bouwwerken),
Van Doorne Gina (Slagerij Gina),
Van Genechten Gaby,
Van Lint Jean - Van den Heuvel Inge,
Van Malderen Stefaan,
Vander Kuylen Bart (Dierenarts),
Vansant E., Verbeeck Ludo, Verbiest Eric,
Vercammen Fons (Bank en verzekeringen),
Wouters Gerald

EDITORIAAL

Ze louë veu dood

Zaterdagochtend. Volop lente buiten, kleuren en geuren getuigen van het leven dat zich uitbundig manifesteert. Het stroomt binnen door de open ramen. Ik sta in m'n keuken en schil verse asperges, de groente van het seizoen, een groente die enige decennia geleden massaal gekweekt werd in Walem.

Tot plots door de ramen klokkengelui binnen golft, eerst langzaam en stil, maar spoedig duidelijk en luid. Het ritme van de klokken is niet regelmatig, niet zoals wanneer de klokken gedisciplineerd de regelmaat van de tijd aangeven of oproepen voor de zondagsmis. Nu klinken de klokken rommelig en verward. De klokken overstemmen elkaar, elk met een andere toon en ritme.

Het is een geluid dat ik herken vanuit m'n kindertijd, toen leerde ik om het te herkennen. Als plots op een moment buiten het normale tijdschema, de klokken samen zo op hol sloegen betekende dat dat de dood in het dorp was langs geweest.

"Het luidt voor dood" klonk het dan. Met daarna onmiddellijk de vraag: wie zou er dood zijn? Soms kon men dat met enige waarschijnlijkheid voorspellen, omdat men wist dat er iemand al enige dagen op sterven lag. Maar de dood kon ook onverwacht toeslaan. Wanneer dan duidelijk werd wie er overleden was, kon de verbazing groot zijn, tot ontzetting toe zelfs als bleek dat de overledene iemand van eigen leeftijd was, iemand waarmee men nog school gelopen had.

Enige dagen later bij de begrafenis mochten de klokken hun rommelig klaaglied hernemen.

Het geluid van de klokken golfde dan duidelijk over het ganse dorp en riep de dorpingen op om afscheid te komen nemen van de overledene, en om zijn familie medeleven te betuigen.

Die zaterdagochtend luidt het voor dood, de klokken roepen op voor de begrafenis van Maurits Van Oosthoven, stichtende lid van de heemkundige kring. Maurits was een joviale en goedlachse man. In zijn ogen fonkelde een ondeugend vuur, wanneer hij verhalen uit de oude doos opdiste, verhalen uit zijn jonge tijd. Mogelijk doorspekte hij ze met overdrijvingen, en genoot hij er stil van dat hij ze ons op de mouw kon spelden. Maar zijn ogen werden dan weer ernstig en zijn stem iets trager als hij herinneringen moest ophalen: namen en bijnamen van mensen, het juiste verloop van bepaalde gebeurtenissen.... Het was duidelijk dat hij daarbij de nodige ernst aan de dag legde om zijn herinneringen zo accuraat mogelijk over te brengen.

Als oudste lid van de kring had hij ook de herinneringen die het verst gingen over zaken waar anderen moesten toegeven dat ze er niets van wisten. Met Maurits verliest de heemkundige kring een gewaardeerd lid en een stuk geheugen uit de tijd van toen. Via deze weg bieden we de familie onze deelneming aan.

Na tien jaar met eenzelfde layout te hebben gewerkt, vonden we het tijd om eens te vernieuwen. Daarnaast vonden we ook de mogelijkheid om het tijdschrift volledig in kleur te laten afdrukken, we hopen dat deze nieuwe aanpak in de smaak valt. Veel leesplezier!

Mosselen aan de brug.

Wij gaan op restaurant mosselen eten of wij kopen ze bij de viswinkel of in een warenhuis.

De oudere mensen in Walem zullen zich nog herinneren dat vroeger de mosselen aangevoerd werden per boot. Deze boten meerden dan aan bij de brug.

Om de komst kenbaar te maken bij de bevolking, liep een man met een mandje mosselen langs de straten, roepend "Mosselen aan de brug".

De man liet iedereen die het wilde een rauwe mossel proeven om zo de kwaliteit van zijn waar aan te prijzen.

De mensen konden dan mosselen gaan kopen aan de brug en wij zagen dan de kopers met een emmer naar de brug gaan om inkopen te doen.

De mosselen die men zo kocht, waren niet gesorteerd per grootte, waren niet van pokken, schelpen, zeewier, enz. ontdaan.

Dit was werk voor de koper. Tussen de mosselen vond men zeer dikwijls kleine 'kreukeltjes' en krabbetjes.

Het proper maken van de mosselen gebeurde met een klein mesje, en bij elke mossel werd gecontroleerd of het exemplaar geen 'slijkmossel' was.

Na het kuisen werden de mosselen enkele malen in een emmer doorgespoeld terwijl ze meteen stok of een klomp 'geroefeld' werden. Mosselen werden toen ook uitsluitend verhandeld in de maanden met de letter 'R' in de naam, dus vanaf september tot april.

Een mosselschuit in de haverwerf te Mechelen ©Stadsarchief Mechelen

Op 26/8/1744 overlijdt een zekere Petrus Feremans, afkomstig van Willebroek.

In het begrafenisregister schrijft de toenmalige pastoor:

"Certus Petrus Feremans ex Willebroeck etatis 60 annorum qui hic advenerat prope pontem cum conchis vulgo mosselen, infortunio collapsus est super cymbulam suam et deinde in aquam ex qua extractus immediate expiravit ac post legalem visitationem die sequenti sepultus est 28 aug gratis fecimus exquias".

Hij viel over zijn bootje in het water en werd er onmiddellijk uitgehaald; spijtig genoeg was hij overleden.

Hij werd op 28/8/1744 na het onderzoek van de schepenen begraven en de pastoor schrijft erbij dat hij de uitvaart gratis deed.

Zo leren ons oude registers in combinatie met uitgestorven gewoonten veel over gebruiken die gedurende eeuwen in omloop waren en op enkele jaren verdwenen.

wh

De mosselman © A. Verbiest

In een breder onderzoek naar watererfgoed in Mechelen en Lier door René Van Horen lezen we het volgende:

In oude Mechelse geschriften vinden we talrijke verwijzingen naar vis- en mosselhandel, het visverkopersambacht in Mechelen is gesticht in 1238.

In een ordonnantie van de magistraat uit 1448 in het ambachtsboek van de visverkopers handelen art. 11 en 12 over de mosselhandel.

Verder bestaat er hier een vonnis van de Grote Raad uit 1535 over een klacht betreffende de titularis van de 'mosselmaat', dit was het recht om van elke mosselschuit een maat mosselen en een halve stuiver te eisen.

In een ordonnantie uit 1711 wordt een 'cleyn mosselschuit' vermeld. Een ordonnantie uit 1727 verleent aan schippers uit Willebroek het recht om vis en schelpdieren uit Holland en Zeeland te vervoeren naar Lier en Mechelen.

In de geschriften van het ambacht der visverkopers zijn er meldingen (1705 en 1756) van 'mosselcrayers'.

Dit zijn leden van een 'natie' die actief is binnen het ambacht, het zijn leurders die 'verse mosselen' roepend door de stad trekken.

In 1746 lezen we:

"den 15 july sijn tot Mechelen gharriveert 8 schuyten met mosselen hetgene bij menschen ghedencenis nooit ghesien en was".

wm

Overstroming in Battenbroek

Enkele jaren geleden gingen we op bezoek bij Jeanne en Louis, broer en zus. Louis woonde tijdens de overstroming, in 1976, in de polderhoeve te Battenbroek. Zij vertelden ons hun verhaal, wat toen opgenomen werd op film. Het uitschrijven van de tekst was niet altijd eenvoudig, maar toch willen wij u hiervan een korte samenvatting geven.

Louis en zijn familie waren gaan winkelen naar Mechelen. Het was de tweede februari 1976.

Na thuiskomst was Louis hevig om zijn dieren te gaan voederen terwijl zijn vrouw het eten maakte.

Rond 19 u. 's avonds kwam dochter Marina (toen 14 jaar) naar haar vader met de mededeling: "De put loopt over".

Hiermee bedoelde ze de bij de meeste mensen gekende 'waterski-put'.

Ze kreeg als antwoord: "Ik koom sebiet, eerst de beesten verder eten geven".

Marina kwam 3 minuten later terug: "Papa, het water staat tot tegen de weg" - aan hun voordeur dus.

Het was die avond ook verschrikkelijk weer: wind, regen, echt storm.

Dan besloot Louis om Frans van De Winter te bellen, want die had een camion om de dieren in veiligheid te kunnen brengen.

Maar het water bleef ondertussen maar opkomen en de camion van Frans geraakte niet tot bij Louis.

Dan ook maar naar de familie gebeld om hulp, zij hadden ook een camion.

Jeanne kwam langs den Bulo en geraakte nog tot bij Louis. Het water stond ondertussen in de stallen al tot aan de buik van de koeien.

Deze stonden vast met een ketting, maar Louis durfde die niet losmaken omdat hij vreesde dat de koeien uit automatisme dan naar de wei zouden lopen en zo dan verdrinken of in de pinnekesdraad terecht komen.

Marina ging mee met Jeanne en haar man, die samen zouden vertrekken. Louis bleef bij zijn koeien.

Het water stond al hoog en Louis had de koeien dan toch losgemaakt, een stuk of dertig vetbeesten. Ze gingen hogere oorden opzoeken en zwommen naar de

villa van Mertens.

Eén koe was in de "V" van een boom terechtgekomen en niet slim genoeg om achteruit te gaan; ze verdronk. Een andere verdronk in de schuur.

Louis hoorde telefoon... die stond in huis op een schabbeke op anderhalve meter hoogte.

Als hij in de living kwam, stond hij zelf al tot aan zijn navel in het water, een nare ervaring.

Het was Frans die belde dat hij echt niet doorgeraakte, want ze zaten strop aan het 'gesfabriekske'.

Louis deed dan maar de poort open en ja, zijn tractor startte direct.

De hond Jacky was er ook nog en die sprong op het stoeltje van de tractor. Louis dacht: "Ik geef goed gas om hier weg te geraken", maar dat was niet zo'n goed idee.

De tractor steigerde en door de harde stroming werd deze gewoon opzij geschoven en kwam in de beemd terecht, recht tegenover de portierswoning van het kasteel.

Hij probeerde met veel moeite naar de weg te geraken. Dat was niet zo evident. Hij trok zich van de ene boom naar de andere en raakte dan toch tot bij Jef Mets.

Daar kon hij binnen en kreeg hij droge kleren. Er zijn dan boten gekomen die de bewoners ophaalden en naar het klooster brachten.

Ondertussen was de camion met Jeanne, haar man, Marina - en ook Wim van Olga hadden ze meegenomen - tot aan het kapelleke geraakt en daar stilgevallen.

Ze zagen de auto van Jef Mets in de gracht liggen - die waren terug naar huis gelopen. Het water sloeg tegen de deuren van de

camion en Jeanne had grote schrik dat ze gingen omkantelen.

Ze zei: "Kom, we lopen naar de autostrade". Vlugger gezegd dan gedaan... Ze stapten uit de camion en volgden de bomen.

Ze hadden een ketting gemaakt, eerst

Wim De Smedt

de man van Jeanne, dan Wim, Jeanne en Marina.

Plots raakte Wim in shock en begon te krijsen. Hij kon niet meer verder en stond daar stokstijf.

Jeanne haar benen werden slap en ze had geen moed meer. Ze viel, liet de anderen los en dreef weg, zo ook Marina en Wim.

Alleen de man van Jeanne kon zich aan een boom vasthouden. Jeanne had een jas in daim aan en die maakte een bult op het water.

Door die jas zag Marina haar en kon haar tegenhouden. Wim spoelde het verst weg.

Jeanne en Marina zaten op een stronk met hun benen in het water in het pikkedonker.

De man van Jeanne geraakte tot aan de autostrade en kon uiteindelijk iemand doen stoppen die dan de brandweer ging verwittigen.

De eerste brandweerlui kwamen langs Battenbroek en reden zich dus vast. Een tweede ploeg kwam langs Rumst.

Hier ziet men de vernietigende kracht van het water onder de brug van de autostrade.

Marina wou wegzwemmen, ze had verschrikkelijke kou.

Louis stond ondertussen onder de brug links en wou Marina opvangen, maar ze spoelde onder de brug over het beton dat de toppen van haar schoenen schuurde.

Marina was zo slim om naar de elektriciteitscabine te gaan en daar heeft de politie haar opgepikt en naar de kliniek gevoerd.

De brandweer wou Jeanne met een touw van de stronk redden, maar Jeanne zag dat niet zitten om in het water te moeten en wou een bootje. De boten waren naar Ruisbroek en daar zat Jeanne.

Ze werd uiteindelijk gered door twee Hollanders die met een kano onderweg waren over de autostrade en werd daarna naar de kliniek gebracht door de politie.

Louis bleef nog achter om zijn koeien te zoeken, tot wel 23 u.

Wim hebben ze niet gevonden, vermoedelijk heeft hij door de shock zelfs niet beseft dat hij aan het verdrinken was.

De volgende dag, als het water weggetrokken was, zagen ze dat er een gat in de dijk geslagen was. Een gat van wel tachtig meter...

Louis heeft Wim later gevonden in de beemd onder het ijs, hij heeft hem losgemaakt en de politie verwittigd.

In afwachting van hun komst heeft hij hem naar de weg gedragen.

Als het water weggetrokken was, plakten het geld (dat op de kast onder een lapje had gelegen) tegen de muur. Het water had tot op 2,9 m hoogte in huis gestaan.

Voor Louis zijn beesten kreeg - ze waren toen ondergebracht in een stal bij de Mertens - moest de procureur toestemming geven. Louis was het varken vergeten en zodoende was dat verdronken.

De hond Jacky was terug naar zijn hok gezwommen en dus ook verdronken.

De Polderhoeve werd opgekuist en ze hebben er nog een viertal jaar gewoond.

Daarna zijn ze verhuisd naar hogere oorden.

Een zicht op de overstroomde woningen in Battenbroek.

Open Fortendag - 15 mei

Meer dan zevenhonderd mensen zijn op pinksterzondag op ontdekking geweest in het 21 hectaren groot Fort van Walem. "Spijtig dat het niet veel meer toegankelijk is voor het publiek", luidt het bij de meeste bezoekers.

Honderd jaar geleden maakte het fort van Walem deel uit van de verdedigingsgordel rond de vesting Antwerpen. Zo kwam het eind september 1914 mee in het brandpunt van de oorlog te liggen. Het fort werd belegerd door de Duitse troepen en er werd verbeterd gevochten. Maar na enige dagen brak de verdediging.

In april 2009 werd het beheer van het fort van Walem officieel door de stad Mechelen aan Natuurpunt overgedragen. Het zorgt ervoor dat de natuur zijn toevluchtplaats hier behoudt, maar streeft er ook naar om het erfgoed van de site een plaats te geven.

De Heemkundige Kring Dr. Croquet van Walem wil de geschiedenis van het fort en de verhalen van 1914 in de herinnering houden. In samenspraak met Natuurpunt werd een lokaal in het fort ingericht als een uniek, permanent memoriaal.

De meeste bezoekers vinden het spijtig dat dit Fort zou weinig toegankelijk is. "Dat heeft ook wat te maken met de zeer zeldzame kolonie vleemuizen hier. Dankzij de overwinterende vleermuizen geniet het fort zelfs een Europese bescherming. De laatste telling van overwinterende vleermuizen leverde niet minder dan 85 exemplaren op", zegt Tony Van den Broeck van Natuurpunt Mechelen. (foto's © Tony Van den Broeck)

✍hr

Les dernières heures du

In twee afleveringen geven wij u de vertaling van een poëtische en romantische maar allesbehalve waarheidsgetrouwe beschrijving van de belegering van het fort van Walem tijdens de laatste uren voor de voltrefter in oktober 1914.

De nacht valt reeds en in de dichter wordende duisternis lijkt het fort op een groot, krachtig, gedrongen beest, dat ingedut is. Geen enkel geluid verstoort de stilte van deze valavond; de elektrisch geladen lucht is zwaar als vóór een onweer en de vochtige warmte is bedrukkend en beangstigend, alsof er een onbekend gevaar op de loer ligt.

In de verte, ter hoogte van Antwerpen, geeft de avond de lucht een rode gloed, die nadert als een lichtgevende mistkrans en soms scheurt het geluid van een hond die blaft naar de opkomende maan door de bruine nacht en verscheurt het de stilte als een krijsende boor.

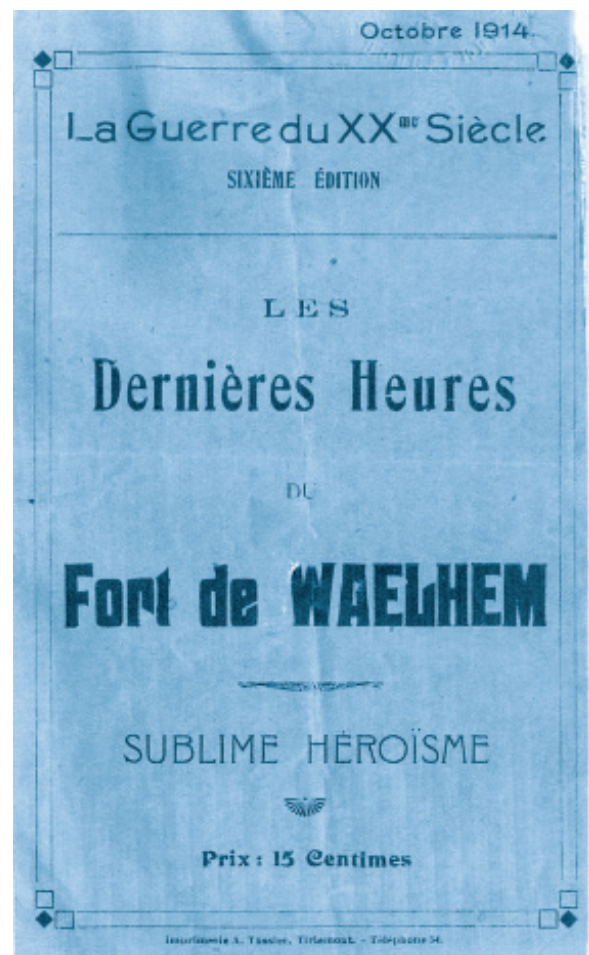
Ginder, naar Duffel toe, zijn één, daarna twee lichten aangestoken, kleine, gouden, glinsterende puntjes die beven en flikkeren; bij het bleke licht van Phoebe ziet men de kille weerspiegeling van de zwijgende monden waarvan het bronskleurige staal te voorschijn komt onder de geschutskoepels die men zou kunnen aanzien als de enorme schilden van reptielen die hun prooi bespieden, rustig en vreselijk.

Op de kam van het voorste bouwwerk ziet men, uitgesneden tegen de achtergrond, bewegingsloze schaduwen; men telt er vier, schildwachten met een wapen in de hand, bajonet op het geweer, die met alle ogen kijken in de richting waarvan men denkt dat de Dood zal komen.

Zijn dit dan helden met droge ogen, deze mannen die onbewogen en stilzwijgend wachten in de nacht, op de man met de zeis die naderbij kruipt?

Neen! Het zijn slechts arme soldaatjes, kleine Belgen, misschien uw broers of de mijne... echt kleine Belgen, echt grote Belgen, waarvan de aders zieden van het bloed van de Ambiorixen, Indutiomarussen en Bo-duognatten.

Plots licht een bliksemschicht op aan de kant van Mechelen, gevolgd door een dof lawaai, en een sinister geronk verscheurt de lucht; de obus, opbollend, passeert enkele meters boven het fort; hij valt, hij ontploft in de mulle aarde met het gedonder van zijn nutteloze vernielingen lijkt hij op de kreet van een monster dat het uitschreewt van machteloze

Fort de Waelhem (1)

woede.

Maar het alarm is gegeven, in de ondergrond bruisend van leven weergalmen korte bevelen onder de gewelven; iedereen is op post; de twee verschrikkelijke machten gaan zich met mekaar meten; het is de meedogenloze strijd die begint, de strijd waarvan het leven en het welzijn van het land misschien afhangt.

De geschutskoepels bewegen langzaam, reuzenschelpen van apocalyptische schelpdieren, de lopen komen omhoog dankzij hydraulische persen en de vuurmonden van de kanonnen komen tevoorschijn als afschuwelijke tentakels.

De vijand heeft zijn schoten geleidelijkaan verbeterd; na enkele inslagen naar achteren toe, dan naar voren toe, is het op het fort zelf dat de obussen nu in hagelvorm neervallen. De enorme massa van aarde, staal en beton trilt, beeft en springt op; in de diepste kazematten weerkaatst de vreselijke schok van de projectielen, de grond zelf lijkt dooreengeschud en de bijtende geur van meliniet verspreidt zich en dringt overal door.

De krachtige schoten van de grote kanonnen wisselen continu af met het doffe uiteenrijten van de obussen en de korte knallen van de snelvuurkanonnen. Als in een bijenkorf, bewonderenswaardig door de discipline en de zoemende activiteit, vervult ieder de taak die hem is opgedragen, zonder haast, zonder wanorde; ondanks het lawaai doet ieder wat hem is opgedragen, eenvoudigweg gesteund door het sublieme en fantastische idee van de plicht.

Hier, in de geschutskoepels, zijn het de batterijadjudanten, het hoofd onder de kap van de koepel, de nachtverrekijker bij de hand, die naar de duisternis van de gezichtseinderturen waar de hemel met regelmatige intervallen oplicht, als om met een rode dageraad de boodschappers van de dood te begroeten, die de verte ingaan, uitgespuwd door de kanonnen.

Ernaast de meester-schutters, het oog als een waterpas, de hand op de regelschroeven voor de elevatie en de afwijking; beneden de kanonniërs van de batterij, die zonder ophouden de dikbuikige en blinkende obussen in de lift laden, die hen naar de geschutskoepel brengt; daar, in het poederlaadruim, de koelbloedige mannen die voorzichtig de schrikwekkende kardoezen hanteren, die in hun zijden flanken de donderende energie verbergen; en onder al die mensen die het fort zijn vreselijke leven geven niet één schreeuw, niet één jammerklacht.

Enkel het regelmatige geronk van de kanonskogels verstoort de kalmte van zijn sinistere muziek.

* *

*

 kv

Voetgangersbedevaart

Uit “De Brug Speciaal 1973”

Voetgangersbedevaart naar Scherpenheuvel

Ieder jaar in de nacht van zaterdag voor Sinksen, klokslag 23 uur vertrekken de bedevaarders te voet naar Scherpenheuvel.

Tot enige tijd na de jaren van leed en ontbering (1940-45) bestond er grote belangstelling voor deze voettocht, het gebeurde dat er 45 en meer mensen zich op stap waagden naar het bedevaartsoord van O.L. Vrouw, het aantal deelnemers is geleidelijk aan verminderd zodat nu nog 10 à 15 man het vertrek neemt.

Langs Mechelen, Keerbergen, Tremelo, Betekom, Rillaar en uiteindelijk Scherpenheuvel is de weg met de oponthouden, die gevolgd wordt.

Rond de middag worden de bedevaarders afgehaald door de plaatselijke Geestelijkheid. Nog een harde noot zijn de rozenkrans en de kruisweg die onmiddellijk zonder te verpozen worden aangevangen.

Wie durft beweren dat het een groep “zatlappen” zijn heeft nooit de intocht meegemaakt in het Genade-oord, wat er in het binnenste van de mensen omgaat is niet te beschrijven terwijl ze de laatste meters afleggen, beroep doende op hun laatste greintje moed want iedereen heeft ergens pijn, opstappend tussen 2 rijen totaal vreemde mensen die met een krop in de keel hun applaus niet sparen.

Vervolgens kan men van een welverdiende rust genieten, want 's zondags voor het kraaien van de haan, kruipt men om 04.00 uur uit de veren, H. Mis en om 05.00 uur wordt de terugtocht opnieuw al biddend en zingend aangevat.

Onder het luiden van de dorpsklokken wordt de bedevaart rond 17 uur door Z.E.H. Pastoor in Walem verwelkomd.

De leiding berustte jaren bij Frans Crauwels, hij werd door zijn zoon Gustaaf opgevolgd en voor het ogenblik is zij in handen van Frans Verschooten, die met paard en huifkar jaarlijks ten dienste staat van de voetgangers. Lange tijd stapte Mille Peeters aan kop van de groep met het kruis op de schouder.

Vroeger overnachtte men in het hotel “in de Spiegel”, tegenwoordig wordt de bedstee opgezocht in “De Valk”

De bedevaarders worden verwelkomd door Z.E.H. Goetstouwers en koster Van Gaever

naar Scherpenheuvel

Een mens vergeet vele dingen in zijn korte bestaan, maar er zijn zaken die bijblijven alsof ze gisteren zijn gebeurd. Eén daarvan is mijn bedevaart naar Scherpenheuvel.

Ik denk dat ik toen 13 of 14 jaar was. De eerste beelden die in me opkomen zijn het ogenblik van onze eerste stopplaats. Hier mochten we gebruik maken van het toilet en even iets drinken.

Nadat we onze limonade hadden uitgedronken gingen wij als "snotapen" buiten in groep wat staan babbelen om de eerste indrukken als bedevaarders te verwerken.

We stonden daar nog geen minuut of de bazin van het café kwam achter ons aangelopen en begon ons uit te schelden omdat we onze drank niet hadden betaald.

Wij waren ons van geen kwaad bewust en in de veronderstelling dat de drank aangeboden was door de "organisatie" ...

Goed dat ons moeder ons wat zakgeld had meegeven om in Scherpenheuvel aan een kraampje lekkere pepernoten te kopen. We hadden daar schoon gestaan!

Kaarsenverkoop in Scherpenheuvel

Rap nog enkele frankskes bij elkaar gezocht - in die tijd kon men nog voor zeer weinig geld een limonade kopen - en met "een bevezene gat" vingen we het vervolg van onze tocht aan.

Het was koud en donker, en het tempo lag toen nog redelijk hoog, waarschijnlijk om het lichaam een beetje warm te houden.

Ook werden op regelmatige basis tientallen Weesgegroetjes en Onze Vaders gebeden die door de volledige groep luidkeels werden meegebeden of gezongen. Vooral tijdens het doorkruisen van de

Walemse bedevaarders onderweg

verschillende dorpen werden de aantallen en de decibels nog een beetje verhoogd zodat we zeker waren dat iedereen kon horen wat het doel van onze bedevaart was.

Vele uren en gebeden later kwam de zon op en was het toch wat aangenamer om te stappen. De voeten begonnen al wel wat pijn te doen - ik ben altijd "ne weke van vel" geweest volgens onze vader - en de blaren op de hielen werden groter en groter.

Wat zeker is blijven hangen in het geheugen zijn die laatste kilometers.

Men kan dan van ver de basiliek van Scherpenheuvel al zien, maar als jonge gast van Walem verschiet ge er dan van hoe heuvelachtig het in dat kleine Vlaanderen wel is.

De baan gaat gedurig op en neer, en elke

Het bewijs van mijn bedevaart naar Scherpenheuvel

keer denkt ge : "dit zal de laatste berg wel zijn zeker". Niets is minder waar dus, en met elke berg die ge nog moest overwinnen werden de blaren nog groter en groter.

En uiteindelijk is het dan zover... ge staat met uwen neus vlak voor de basiliek.

Vol ontzag heb ik toen rondgekeken naar al die dankbetuigingen, wandelstokken en "krukken" die daar tegen de muur hingen. Nieuwsgierig als ik was, deed ik een poging om alles te lezen, maar er was geen tijd meer want we moesten in groep nog enkele Onze Vaders en Weesgegroetjes bidden voor we naar onze slaappleats werden gebracht.

In "De Valk" mochten we dan in een zeer ongezellige ruimte nog vlug iets eten. Daarna werden de voeten verzorgd en moesten we gaan slapen want het zou vlug weer dag worden.

Ik weet nog dat het een zeer smalle trap was naar de slaapkamers, maar hoe het bed eruit zag kan ik me niet herinneren. Waarschijnlijk sliep ik al voor ik mij op het bed liet vallen.

Toen ik in het fotoarchief van onze kring ging zoeken, om deze tekst wat te verfraaien, zag ik tot mijn verbazing - na twee keer kijken - dat er zelfs een foto bestond van "mijn bedevaart".

Wat ik helemaal niet meer wist was dat ik zelfs het kruis had gedragen ... of was het enkel om me vast te houden zodat ik niet zou neervallen terwijl de foto genomen werd ? Blijkbaar had ik op dat moment ook meer interesse voor het paard dan voor de fotograaf.

In elk geval bij het zien van deze foto kwamen er ineens zoveel meer herinneringen naar boven die me toch met plezier deden terugdenken aan de tocht naar Scherpenheuvel.

Wat ik ook heb overgehouden is de fierheid dat wij als "de bedevaarders van Walem" altijd gingen voor een "echte bedevaart" ... wat wil zeggen dat wij heen en terug gingen.

In latere gesprekken met bedevaarders uit omliggende gemeenten die ook naar Scherpenheuvel waren geweest was mijn eerst vraag altijd : "heen en terug ?"

... indien dat niet het geval was, dan zei ik steevast dat ze geen echte bedevaart hadden gedaan.

Dat wij van Walem kwamen en daar fier op waren, dat konden zelfs de achterblijvers zien.

Walemse bijnamen

Geïnspireerd door de reeks bijnamen die in ons vorig tijdschrift verscheen, bezorgde Kazimir Verbeeck ons ook nog een aantal van die volkse namen. Ons kernlid, Richard Hofmans, op zijn beurt, was – terecht – van mening dat enige uitleg erbij een meerwaarde zou betekenen. Hartelijk dank voor de aanvulling, Kazimir en Richard !

Bere van de Max (1909-1986)

Was haarkapper vooraan in de Oude Baan (Boerenhoek). Max was zijn vader.

Roos, Mans, Polle en Meen van de

Necht (Segers) (Necht was hun vader) Zusters en broer van een soldaat vermeld op het monument van de gesneuvelden van de eerste wereldoorlog (Karel Louis Segers).

Mit Carlien (Amelie Van Dieven) (1910-1992) Had een winkeltje in de Kloosterstraat (Veussenzang), goed gekend door de schoolkinderen.

Ros Mieke (Van Grootven)

Was de vrouw van de Witjes: de man met de ezel en de stinkende geitenbok. De Witjes kreeg al eens een pandoering van Mieke als hij zat thuiskwam na een vergadering van de oudstrijders 1914-1918 in hun lokaal te Mechelen 'In den Bels'.

Den Bie van Mieke Vink

Den Bie was de nonkel van de laatste burgemeester van Walem: Theo Vinckx. Mieke was de zuster van Neel Vinckx, Fille Vinckx en Louis Vinckx: bureaumeubelmakers.

Den Blekken Baron (Maurice Butaye)

Stichtte te Walem in 1892 een pensioonaat gevestigd in het gebouw van Zaal Terpsichore en een aangrenzend gebouw. Deze onderwijsinstelling werd hoofdzakelijk bezocht door de betere burgerij uit de wijde omgeving.

Louis en Mille van den Boek

(Hellemans) Aannemers van bouwwerken. Louis woonde op de hoek Battenbroek-Baron Coppenslaan, Mille in wat thans het huis van Dokter Beck is.

De Vijs (Eduard Feremans) (1880-1958)

Was schoolhoofd van de gemeentelijke jongensschool te Walem van 1914 tot 1933.

Warre van de Jasper (Eduard Michiels)

Heeft nog de gevel van het oude klooster gerestaureerd en de klokken van de kerk verborgen boven in de kerktoren tijdens de tweede wereldoorlog.

Den Bradder

Volkse figuur – leunde met werkkledij, veloeren broeken en gilets. Woonde in de Pastorijstraat recht tegenover de ingang van het kerkhof.

De Zjoerber (Monne Cammers) Was een hooiboer – had een hooischoor in de Pastorijstraat. Zijn laatste woonplaats was het koetshuis van Rozendaal.

Louise Province (Aloïsa Provinciaal) (1859-1950) Woonde in de Kerkhofstraat – was een toverheks.

Den Bels van Scheltjes (Louis

Schelkens) Den Bels: Deze bijnaam komt waarschijnlijk van het vrijwilliger-zijn in de eerste wereldoorlog (den Belg). Hij woonde midden in het dorp en had een handel in hooi, stro en kolen.

1976 : Overstroming -

Maandag 5 januari 1976:

Alle kranten van het land staan vol met verhalen over de grote ramp in ons eigen Walem.

Op zaterdag 3 januari 1976 was er een bres geslagen in de Nete en Ruppel.

De Gazet van Mechelen heeft 2 volledige bladzijden met als grote kop :

Battenbroek te Walem werd rampgebied

Men beschrijft de situatie als volgt :

"Het Mechelse had zaterdagavond en nacht met veel waterellende te kampen. Vooral het gebied Battenbroek te Walem en de gemeente Ruisbroek werden het ergst getroffen.

Te Walem werd de alarmtoestand afgekondigd. Op Battenbroek stroomden hectaren weiden en velden onder en dreven karrevrachten huisraad in tientallen onder water gelopen huizen. De schade is enorm.

Rijkswacht, politie en talrijke vrijwilligers - later tijdens de actie nog versterkt door leden van de civiele bescherming en ook een genieëenheid welke vaderlanders aan-droegen - maar vooral ook de leden van de Mechelse Marine zetten onmiddellijk de reddingsactie op gang welke geleid werd door de Mechelse Rijkswacht."

Men had het over de koude en duisternis die het de reddingsploegen niet makkelijker maakten om in het noodweer de tientallen personen te evacueren die geïsoleerd raakten in Battenbroek. Ook dat

er heel wat mankracht nodig was om al het vee in veiligheid te brengen. Daarbij kwam ook nog omstreeks zeven uur zaterdagavond de melding dat ook het centrum van Walem zou kunnen overstromen.

Tevens was er nog de grote onzekerheid omtrent de tienjarige Wim De Smedt die door het water was meegesleurd en zondagavond nog steeds niet was teruggevonden.

Zondagavond om 19 u. werd ook een nieuwe hoge waterstand verwacht.

Maandagavond bezocht premier Tindemans , geflankeerd door gouverneur Kinsbergen en Kolonel Bogaert het overstroomde Battenbroek.

Dinsdag 6 januari 1976:

Om kwart na tien in de voormiddag komt koning Boudewijn aan te Walem. Hij werd in het gemeentehuis begroet door de burgemeester. Gouverneur Kinsbergen legt hem de situatie uit, waarna ze ter plaatse de schade gaan bekijken.

Ontvangst op het gemeentehuis met gouverneur Kinsbergen en burgemeester Theo Vinckx.

de koning in Walem

Koning Boudewijn feliciteerde Walemnaars

Groot nieuws in de Gazet van Mechelen op 7 januari 1976

Het bezoek te Walem duurde ongeveer drie kwartier. Uit dit bezoek kon men afleiden dat, zolang de dijken niet gedicht zijn, en het water op en af gaat, de toestand kritiek blijft. Voor de eerstvolgende dagen zit er alleszins geen afdoende verbetering in ...

onder de rivierbodem werd geslagen, heel wat ongemakken van de baan zouden zijn.

Volgens een andere inwoner was dit "... een akkefietje ...best zou zijn om een boot met kiezels te laten zinken..."

De koning luistert vol belangstelling naar de verhalen van de Walemnaars

Op maandagavond kende men opnieuw een zeer hoog tij en reikte het water tot de scheiding Battenbroek en de Baron Coppenslaan tot aan de muur Molenkiel. Die werd reeds gedurende drie dagen opengezet om het overvloedige water te laten afvloeien. Inmiddels had men met nieuwe pecht af te rekenen omdat een schutsel afbrak en nog niet was hersteld, waardoor alles weer opnieuw zou kunnen blank komen te staan.

De weersvoorspellingen lieten bovendien niet veel goeds verhoppen. De commentaar van een Walemnaar hierop : " 't is rosse maandag en dat betekent niets anders dan narigheid ... " Anderen waren dan weer de mening toegedaan dat als ze de bres in de Dijle zouden dichten, een bres die 5,5m

Een man die tijdens die dagen door de Walemnaars op handen werd gedragen was de toen 28-jarige François Gijssels, schepen voor openbare werken te Walem. Sinds zaterdagavond de noodtoestand was afgekondigd, duikt hij haast overal tegelijk op om een hand toe te steken. Zonder veel omhaal maar met een doortastendheid en een uithoudingsvermogen dat gans Walem tot eer strekt.

Bij zijn bezoek had koning Boudewijn dit ook vernomen, en daardoor mocht François persoonlijke felicitaties van de koning in ontvangst nemen, net zoals gemeentearbeider Flor Straetmans en de rijkswachtersploeg die alles in goede banen leidde. wm

De koning in het rampgebied samen met François Gijssels en Theo Vinckx

Uit het leven van

Tijdens de Duitse inval verplaatste het 3e linieregiment, waarvan de kazerne gevestigd was te Oostende, zich van augustus tot oktober 1914 doorheen onze contreien. Ze kregen onder andere de opdracht het fort van Walem, dat in Duitse handen dreigde te vallen, te verdedigen. Een van de soldaten van dat regiment was Isidoor Neyrinck. Flarden van zijn leven werden bewaard in de schrijfsels van Jules Wallaey, een korporaal uit datzelfde regiment. Hij hield een dagboek bij, dat heel levendige beschrijvingen bevat van de strijd om het fort van Walem.

Isidoor Neyrinck werd geboren op drie september 1891 te Staden, een kleine gemeente in West-Vlaanderen dicht tegen Roeselare. Hij was infanterie-soldaat bij het 3e linieregiment. Neyrinck had acht frontstrepen, wat betekent dat hij 4,5 jaar dienst deed aan het front. Neyrinck overleefde de oorlog, en stierf op 78-jarige leeftijd in Villers-le-Temple te Luik.

Het dagboekfragment begint op 27 augustus 1914. Enkele weken voordien, op 18 augustus, had het 3e linieregiment het zwaar te verduren gekregen in Grimde. Nu kwam het regiment in M e c h e l e n . Jules Wallaey schreef het volgende: 'We trokken terug achter de spoorlijn naar Mechelen tot aan de Zenne. Het stortregende en we werden allemaal doornat die avond. 's Anderdaags in de voormiddag kwamen we bij een vroegere school voor officieren. De veldkeuken, die men van de Duitsers had gewonnen, werd gebruikt om op te koken.'

Daarna trok het regiment verder naar Walem. Er was daar een redoute, een diepe loopgracht, overdekt met boomstammen. (Hoge velden?) Ze kregen de opdracht het fort te gaan versterken. Alvorens ze bij het fort aankwamen, moesten ze eerst schuilhouden bij iets wat omschreven wordt als 'een kasteel, (Rozendaal hof) waar ze post vatten achter een kleine waterloop'.

Isidoor Neyrinck

Isidoor Neyrinck en Wallaey zaten samen op wacht achter een dikke populier, terwijl ze de Duitsers zagen naderen. Hun opdracht was echter om vooral niet te schieten, aangezien een schot hun ligging zou verraden.

'We zagen een eerste groep Duitsers naderen. Het was halfdonker. De tweede groep volgde op een 5-tal meter van de vorige. Ze naderden de gracht waarachter wij verscholen lagen. Slechts op vijf meter waren ze van ons verwijderd. Isidoor kroop weg om het te melden, maar werd met een snauw teruggestuurd. Hij zag nog een groep Duitsers, die een 30-tal meter

verwijderd was. Ze begonnen te schieten en wij schoten aan één stuk terug. We negeerden de sergeant die bleef roepen 'Cassez-le feu!'.

Ook de volgende dag ging het schieten door. Het fort werd onder schot gehouden door een zwaar, Duits kanon. Een huis, vlak aan de schuilplaats van Wallaey en

Isidoor Neyrinck

de zijnen werd platgeschoten. De grootste schade kwam van een obus, die in de luchtkoker van het kruidmagazijn viel. Er volgde een zware ontploffing. 'Op de ontploffing volgde een hoge rookzuil. Later hoorde ik zeggen dat er 75 man verbrand was.'

Tot hun verbijstering begonnen de Duitsers opnieuw op het fort te schieten. De beschieting hield maar niet op, elke 2 à 3 minuten viel een bom van zwaar kaliber. Ze kregen bevel om met 3 per 3 terug te trekken naar de Nete.

Hier en daar waren laagten onder water gelopen.

De Duitsers hielden niet op. Als gevolg van de ontploffingen ontstonden grote gaten in de muren en bressen in de dijken, waardoor al gauw alles onder water stond. Het 3e linieregiment kreeg de opdracht om terug te trekken. Een stroom van slijk en modder sleurde een aantal soldaten mee. Het water was gelukkig niet te diep, en de soldaten konden zichzelf aan wal trekken.

De teruggetrokken soldaten verzamelden weer in Walem. Er werd een kabelballon opgelaten (een onbemande luchtballon), maar die werd onmiddellijk neergeschoten. De soldaten trokken daarop naar Antwerpen, maar werden al snel teruggestuurd. De majoor, die de plaats van de kolonel had ingenomen, gaf hen de opdracht de forten in Walem, Sint-Katelijne-Waver en Duffel opnieuw te veroveren. Wallaeyts schrijft dan dat ze de Nete opnieuw overstaken. Het gevecht brak wederom los. 'Mijn geweer lag in een goede positie op de boord van een loopgracht. Bij elk schot zag ik een Duitser vallen'. Isidoor Neyrinck was

op dat moment ook ter plaatse. 'Isidoor riep: Jules, we moeten de andere kant uit. De Duitsers zitten langs alle kanten in de loopgraven. Hij neemt zijn aanloop en springt over vier doden. Een mitrailleur begint te ratelen en als hij stopt is het mijn beurt om over de doden te springen. Ik was net op tijd buiten schot. Als laatste levende kwam ik uit de loopgraven.' De soldaten werden opnieuw verzameld, en met bootjes naar de overkant van de Nete gezet.

Tot zover loopt het relaas van Jules Wallaeyts. Het 3e linieregiment zou nadien nog zware dagen meemaken, onder andere door de Slag bij de IJzer. Later zou er een herdenkingsmonument opgericht worden voor de moed en opoffering die soldaten geleverd hebben.

Net als Isidoor kwam ook Jules thuis als

Het herdenkingsmonument te Oostende

overlever van de oorlog. De emoties van de beelden zou hij voor altijd met zich meedragen. Bij thuiskomst wilde hij erover praten. Het antwoord van zijn moeder liet hem zwijgen: 'je moet er niet van praten, die Duitsers waren ook iemands kind'.

In Memoriam

Maurits Van Oosthoven

° 13 februari 1929 Walem
+ 20 mei 2016 Mechelen

Wij namen droevig afscheid van ons bestuurslid Maurits, die mee aan de wieg stond van onze heemkundige kring. Wij zullen hem gedenken als de man die van elke gebeurtenis een grappig verhaaltje maakte en steeds een lach op ons gezicht kon toveren, ook op moeilijke momenten.

Wij bieden aan zijn familieleden en al diegenen die hem zullen missen onze innige deelneming aan.

Open Monumentendag

zaterdag 10 en zondag 11 september

Noteer deze datums alvast in uw agenda !

Onder begeleiding van onze gidsen hebt u de mogelijkheid om het Fort van te Walem bezoeken en komt u op plaatsen die anders niet toegankelijk zijn.

Ook het memoriaal van onze gesneuvelde soldaten en de tentoonstelling : "Waelhem - Een klein dorp in de Grote Oorlog" is te bezichtigen. Napraten en iets drinken kan in ons "Estaminet - den Blindganger"

Groepen kunnen hun wandeling voor die dagen reeds reserveren via

info@heemkundewalem.be

Neem ook even een kijkje op
www.fortwalem.eu

INHOUD

Editoriaal	3
<i>Ze loué veu dood</i>	
Mosselen aan de brug	4
<i>De mosselverkopers in Walem</i>	
Overstroming in Battenbroek	6
<i>Een interview met enkele bewoners</i>	
Open Fortendag	9
<i>Meer dan 750 bezoekers op 15 mei</i>	
Les dernières heures du Fort de Waelhem	10
<i>Romantisch en poëtisch</i>	
Voetgangersbedevaart naar Scherpenheuvel	12
<i>Een oude maar verdwenen gewoonte</i>	
Walemse bijnamen	15
<i>Namen van volkse figuren uit Walem</i>	
1976- overstroming : de koning in Walem	16
<i>Koning Boudewijn feliciteerde Walemnaars</i>	
Uit het leven van Isidoor Neyrinck	18
<i>Tijdens de verdediging van het fort te Walem</i>	
In Memoriam	20
<i>Maurits Van Oosthoven</i>	